

BMB214 Programlama Dilleri Prensipleri

Ders 7. Expressions ve Assignment (Atama) Statements

Konular

- ⊙ Arithmetic Expressions (Aritmetik İfadeler)
- ⊙ Overloaded Operators (Aşırı Yüklenmiş Operatörler)
- ⊙ Type Conversions (Tür Dönüşümleri)
- ⊙ Relational and Boolean Expressions (İlişkisel ve Boolean İfadeler)
- ⊙ Short-Circuit Evaluation (Kısa-Devre Değerlendirmesi)
- ⊙ Assignment (Atama) Statements
- ⊙ Mixed-Mode Assignment (Karma-Mod Atama)

Giriş

- ◎ Expression, bir programlama dilinde hesaplamaları belirlemenin temel yoludur
- ◎ Expression değerlendirmesini anlamak için, operatörün sıralarına ve operand'ların değerlendirmesine anlamamız gerekir
- ◎ Emir esaslı dillerin özü, atama ifadelerinin baskın rolüdür
  - $X = X + Y$ 'nin matematiksel anlamı ile programlama anlamı birbirinden tamamen farklıdır.

Aritmetik İfadeler (Arithmetic Expressions)

- ⦿ Aritmetik değerlendirme, ilk programlama dillerinin geliştirilmesi için motivasyonlardan biriydi
- ⦿ Aritmetik ifadeler operatörlerden, operand'lar, parantezlerden ve fonksiyon çağrılarından oluşur

Aritmetik İfadeler Tasarım Zorlukları

- ⊙ Operatör öncelik kuralları?
- ⊙ Operatör birliktelik kuralları?
- ⊙ Operand değerlendirme sırası?
- ⊙ Operand değerlendirmesinin yan etkileri?
- ⊙ Operatör aşırı mı yüklüyor?
- ⊙ İfadelerde tür karıştırma?

Aritmetik İfadeler : Operators

◎ Unary operatör: Tek operanda sahip

- Javascript: +, -, ++, --, ~
  - ◎ [JavaScript Unary Operators: Simple and Useful | DigitalOcean](#)

◎ Binary operatör: İki operanda sahip

◎ Ternary operatör: Üç Operand'a sahip

- Condition ? True : False
  - ◎ [Conditional \(ternary\) operator - JavaScript | MDN \(mozilla.org\)](#)

Aritmetik İfadeler

Operatör Öncelik Kuralları

- ⊙ İfade değerlendirmesi için operatör öncelik kuralları, farklı öncelik seviyelerine sahip "bitişik" (adjacent) operatörlerin değerlendirilme sırasını tanımlar
- ⊙ Tipik öncelik seviyeleri
  - parantezler
  - tekli operatörler
    - ** (dil destekliyorsa)
  - *, /
  - +, -

Aritmetik İfadeler

Operatör İlişkilendirme Kuralı (Operator Associativity Rule)

- ◎ İfade değerlendirmesi için operatör ilişkilendirme kuralları, aynı öncelik düzeyine sahip bitişik operatörlerin değerlendirilme sırasını tanımlar
  - $7 - 4 + 2$
- ◎ Tipik ilişkilendirilebilirlik kuralları
  - Soldan sağa,
  - Sağdan sola (**)
  - Bazen tekli operatörler sağdan sola ilişkilendirir (örneğin, FORTRAN'da)
- ◎ APL farklıdır; tüm operatörler eşit önceliğe sahiptir ve tüm operatörler sağdan sola ilişkilendirilir
- ◎ Öncelik ve ilişkilendirilebilirlik kuralları parantezlerle geçersiz kılınabilir
  - $(7 - 4) + 2 = 5$
  - $7 - (4 + 2) = 1$

Expressions

Programlama Dilleri

◎ Ruby

- Tüm aritmetik, ilişkisel ve atama operatörlerinin yanı sıra dizi indeksleme, kaydırmalar ve bit bazlı mantık operatörleri method olarak uygulanır.
- Bunun bir sonucu, bu operatörlerin tümünü uygulama programları tarafından yeni görevler verilebilir
  - [Operator Overloading in Ruby – GeeksforGeeks](#)

◎ Scheme (ve Common Lisp)

- Tüm aritmetik ve mantıksal işlemler açıkça alt programlar olarak adlandırılır.
- $a + b * c$, $(+ a (* b c))$ olarak kodlanır

Arithmetic Expressions :

Conditional Expressions

Conditional Expressions

- C-based languages (e.g., C, C++)
- Örnek:

`average = (count == 0) ? 0 : sum / count`

Klasik yöntem:

`if (count == 0)`

`average = 0`

`else`

`average = sum / count`

Aritmetik İfadeler: Operand Değerlendirme Sırası

- ⊙ Değişkenler: değeri bellekten getir
- ⊙ Sabitler: bazen bellekten bir getirme; bazen sabit makine dili komutundandır
- ⊙ Parantezli ifadeler: önce tüm operand'ları ve operatörleri değerlendirin
- ⊙ En ilginç durum, bir operand'ın bir fonksiyon çağırısı olduğu durumdur.

Aritmetik İfadeler: Yan Etkiler İçin Potansiyeller

- ⦿ Fonksiyonel yan etkiler: bir fonksiyon iki yönlü bir parametreyi veya yerel olmayan bir değişkeni değiştirdiğinde
- ⦿ Fonksiyonel yan etkilerle ilgili sorun:
  - Bir ifadede referans verilen bir fonksiyon, ifadenin başka bir operandını değiştirdiğinde; ör. bir parametre değişikliği için:
 $a = 10;$
- ⦿ /* fonksiyon parametresini değiştirdiğini varsayalım */
 $b = a + \text{fonksiyon}(a);$

Sonuç ne olur?

```
#include <iostream>

using namespace std;

int deg1(int* p){
    *p = 20;
    int i = *p;
    return i;
}

int deg2(int x){
    return x * 2;
}

int main()
{
    int a = 10;

    a = a + deg1(&a);

    cout<<a<<'\\n';

    int b = 20;
    b = b + deg2(b);

    cout<<b;

    return 0;
}
```

Fonksiyonel Yan Etkiler

◎ Soruna iki olası çözüm

- Fonksiyonel yan etkilere izin vermemek için programlama dili tanımlarımız:
  - Fonksiyonlarda iki yönlü parametre yok
  - Fonksiyonlarda yerel olmayan referans yok
  - Avantaj: işe yarıyor!
  - Dezavantaj: tek yönlü parametrelerin esnekliği ve yerel olmayan referansların olmaması
- Operand değerlendirme sırasının sabitlenmesini talep edilen programlama dili tanımlarımız:
  - Dezavantaj: bazı derleyici optimizasyonlarını sınırlar
  - Java, operand'ların soldan sağa sırayla değerlendirilmiş görünmesini gerektirir

Referans Şeffaflığı (Referential Transparency)

- ◎ Bir program, programdaki aynı değere sahip herhangi iki ifade, programın eylemini etkilemeden programın herhangi bir yerinde birbirleriyle ikame edilebiliyorsa, referans şeffaflığı özelliğine sahiptir.

```
result1 = (fun(a) + b) / (fun(a) - c);  
temp = fun(a);  
result2 = (temp + b) / (temp - c);
```

- ◎ Eğer `result1 = result2` ise referans şeffaflığı sahiptir.

Referans Şeffaflığı...

◎ Referans şeffaflığının avantajı

- Bir programın anlambilimini, referans şeffaflığa sahipse anlamak çok daha kolaydır

◎ Değişkenlere sahip olmadıkları için, saf fonksiyonel dillerdeki programlar referans olarak şeffaftır

- Fonksiyonlar, yerel değişkenlerde saklanacak duruma sahip olamaz
- Bir fonksiyon bir dış değer kullanıyorsa, bu bir sabit olmalıdır (değişken yoktur). Dolayısıyla, bir fonksiyon değeri yalnızca parametrelerine bağlıdır

Overloaded Operators (Aşırı Yüklenmiş Operatörler)

- ◎ Bir operatörün birden fazla amaç için kullanımına operatörün aşırı yüklenmesi denir
- ◎ Bazıları yaygındır (ör. int ve float için +)
- ◎ Bazıları potansiyel sorunlardır (örneğin, C ve C ++ 'da *)
  - Derleyici hata tespiti kaybı (bir operand'ın ihmal edilmesi tespit edilebilir bir hata olmalıdır)
  - Okunabilirlikte bir miktar kayıp

Overloaded Operators (Aşırı Yüklenmiş Operatörler)

◎ C ++, C# ve F#, kullanıcı tanımlı aşırı yüklenmiş operatörlere izin verir

- Makul bir şekilde kullanıldığında, bu tür operatörler okunabilirliğe yardımcı olabilir
- Olası sorunlar:
  - ◎ Kullanıcılar saçma işlemler tanımlayabilir
  - ◎ Operatörler mantıklı olsa bile okunabilirlik zarar görebilir

◎ Ruby

- [Operator Overloading in Ruby – GeeksforGeeks](#)

Type Conversions (Tür Dönüşümleri)

- ◎ Daraltma dönüştürme (*narrowing conversion*), bir nesneyi orijinal türün tüm değerlerini içermeyen bir türe dönüştüren bir dönüştürmedir
  - örneğin float'tan int'e
- ◎ Genişletme dönüşümü (*widening conversion*), bir nesnenin orijinal türün tüm değerlerine en azından yaklaşıklıkları içerebilen bir türe dönüştürülmesidir
  - örneğin int'ten float'a

Type Conversions

Mixed Mode (Karma -Mod)

- ⊙ Karma modlu ifade, farklı türlerde operand'lara sahip olandır.
  - Örneğin bir int bir de float
- ⊙ Bir zorlama (*coercion*), **örtük (implicit)** bir tür dönüştürmesidir
- ⊙ Zorlamaların dezavantajı:
  - Derleyicinin tür hatası algılama yeteneğini azaltır
- ⊙ Çoğu dilde, tüm sayısal türler genişleyen dönüşümler kullanılarak ifadelerde zorlanır.
  - ML ve F# 'de ifadelerde zorlama yoktur

Explicit (Açık) Type Conversions

◎ C tabanlı dillerde **casting** denir

◎ Örnekler

- C: (int) angle
- F#: float (sum)
- F# 'nin sözdiziminin fonksiyon çağrılarınıninkine benzer olduğunu unutmayın
- C#
  - Console.WriteLine((double)5 / 2);
  - Console.WriteLine(5 / 2);

Errors in Expressions (İfadelerdeki Hatalar)

⊙ Nedenleri

- Aritmetiğin doğal sınırlamaları, örneğin sıfıra bölme (division by zero)
- Bilgisayar aritmetiğinin sınırlamaları, ör. taşma (overflow)

⊙ Genellikle çalışma zamanı sistemi tarafından göz ardı edilir

Relational and Boolean Expressions (İlişkisel ve Boolean İfadeler)

◎ İlişkisel İfadeler

- İlişkisel operatörleri ve çeşitli türlerdeki operand'ları kullanır
- Bazı Boole temsillerine göre değerlendirir
- Kullanılan operatör sembolleri diller arasında biraz farklılık gösterir (! =, / =, ~ =, .NE., <>, #)

◎ JavaScript ve PHP'nin iki ek ilişkisel operatörü vardır

- === ve !== hem değer hem tür karşılaştırması yapar
- == ve !=, operandları değer karşılaştırması yapar, tür karşılaştırması yapar
- Ruby'de == vardır. Ancak, tür karşılaştırması için eql? vardır.

- ◎ [Difference Between ==, eql?, equal? in ruby | by Khalidh Sd | Medium](#)

Relational and Boolean Expressions (İlişkisel ve Boolean İfadeler)

- ◎ Boolean İfadeler
  - Operand'lar Boole'dir ve sonuç Boole'dur
  - Örnek operatörler
- ◎ C89'da Boolean türü yoktur - yanlış için 0 ve doğru için sıfır olmayan int türü kullanır
- ◎ C'nin ifadelerinin tuhaf bir özelliği: $a < b < c$ yasal bir ifadedir, ancak sonuç beklediğiniz gibi değildir:
  - Sol operatör değerlendirilir, 0 veya 1 üretir
  - Değerlendirme sonucu daha sonra üçüncü operatörle karşılaştırılır (Örneğin, C)

Short Circuit Evaluation (Kısa Devre Değerlendirmesi)

- © Tüm operand'lar ve / veya operatörler değerlendirilmeden sonucun belirlendiği bir ifade

- Örneğin $(13 * a) * (b / 13 - 1)$
- a sıfır ise, $(b / 13 - 1)$ değerlendirmeye gerek yoktur.

- © Kısa devre dışı kalma sorunu

```
index = 0;  
while (index <= length) && (LIST[index] !=  
    value)  
    index++;
```

- Burada and (&&) sebebiyle döngü hiç bitmeyebilir.

Short Circuit Evaluation...

- ◎ C, C++ ve Java: normal Boole operatörleri (&& ve ||) için kısa devre değerlendirmesini kullanır, ancak aynı zamanda kısa devre (& ve |) olmayan bitisel Boole operatörleri de sağlar.
- ◎ Ruby, Perl, ML, F# ve Python'daki tüm mantık operatörleri kısa devre olarak değerlendirilir
- ◎ Kısa devre değerlendirmesi, ifadelerdeki potansiyel yan etki problemini ortaya çıkarır.
  - $(a > b) \parallel (b++ / 3)$

Assignment (Atama) Statements

- ◎ Genel sözdizimi
- ◎ `<target_var> <assign_operator> <expression>`
- ◎ Atama operatörü
  - = Fortran, BASIC, C tabanlı diller
  - := Ada
- ◎ = eşitlik için ilişkisel operatör için aşırı yüklendiğinde kötü durumlar oluşabilir (bu nedenle C tabanlı diller ilişkisel operatör olarak `==` kullanır)

Assignment Statements

Conditional Targets (Şartlı Hedefler)

◎ Conditional targets (Perl)

```
($flag ? $total : $subtotal) = 0
```

Which is equivalent to

```
if ($flag) {  
    $total = 0  
} else {  
    $subtotal = 0  
}
```

Assignment Statements

Compound Assignment Operators (Bileşik Atama Operatörleri)

- ◎ Yaygın olarak ihtiyaç duyulan bir atama biçimini belirtmenin kısa bir yöntemi
- ◎ ALGOL'da tanıtılan; C ve C tabanlı diller tarafından benimsenmiştir
  - Örneğin
    - ◎ $a = a + b$
    - yerine
    - ◎ $a += b$

Assignment Statements

Unary Assignment Operators (Tekli Atama Operatörleri)

- ◎ C tabanlı dillerdeki tekli atama operatörleri, atama ile artırma ve azaltma işlemlerini birleştirir

- ◎ Örneğin

`sum = ++count` (count artar, sonra sum'a atanır)

`sum = count++` (count sum'a atanır, sonra count artar)

`count++` (count artar)

`-count++` (count artar sonra negatif olur)

Expression olarak Atama

- ⊙ C tabanlı dillerde, Perl ve JavaScript'te, atama ifadesi bir sonuç üretir ve bir işlenen olarak kullanılabilir

```
while ((ch = getchar()) != EOF) {...}
```

- ⊙ Öncelikle `ch = getchar()` gerçekleştirilir; sonuç (`ch`'ye atanan) `while` ifadesi için koşullu bir değer olarak kullanılır
- ⊙ Dezavantaj: başka bir ifade yan etkisi türü

Multiple Assignments (Çoklu Atamalar)

- ◎ Perl, Ruby ve Lua, çok hedefli çok kaynaklı atamalara izin verir
(\$ birinci, \$ ikinci, \$ üçüncü) = (20, 30, 40);
- ◎ Ayrıca, iki değişkenin değeri aşağıdaki gibi değiştirilebilir. (swap işlemi)
  - (\$ birinci, \$ saniye) = (\$ ikinci, \$ birinci);
- ◎ Python'da benzer kullanımlar vardır.

Assignment in Functional Languages (Fonksiyonel Dillerde Atamalar)

- ◎ Fonksiyonel dillerdeki tanımlayıcılar yalnızca değerlerin isimleridir
- ◎ ML
  - İsimler `val` ile değerlere bağlıdır
  - `val x = y + z;`
  - `x` için başka bir değer gelirse, bu yeni ve farklı bir isimdir
- ◎ F#
  - F# - `let`, ML'nin değeri gibidir, ancak yeni bir kapsam da oluşturur

Mixed -Mode Assignment (Karma -mod Atama)

- ⦿ Atama ifadeleri ayrıca karışık modda olabilir
- ⦿ Fortran, C, Perl ve C++'da, herhangi bir sayısal tür değeri herhangi bir sayısal tür değişkene atanabilir
- ⦿ Java ve C#'de yalnızca genişleyen atama zorlamaları yapılır
- ⦿ Ada'da atama zorlaması yoktur